

Vezljivost treh glagolov mišljenja v zgodovini slovenskega knjižnega jezika (s poudarkom na vezavi)

Robert Grošelj

Razprava obravnava razvoj vezljivosti mišljenjskih glagolov *misliti*, *mneti*, *meniti* v zgodovini slovenskega knjižnega jezika (s poudarkom na vezavi). Opredeljeni so pomeni glagolov, po pomenih so vzpostavljeni pomenski in vezavnostni vzorci, določena je njihova stabilnost, razvojne značilnosti in medsebojna konkurenčna razmerja. Na koncu razprave so primerjane vezljivostne značilnosti med glagoli mišljenja.

Ključne besede: zgodovina slovenščine, razvoj vezljivosti, vezava, glagoli mišljenja

The valency of three verbs of thinking in the history of standard Slovenian (with an emphasis on government)

This article examines the development of valency for the verbs of thinking *misliti* 'to think', *mneti* 'to believe', and *meniti* 'to believe' in the history of Slovenian (with an emphasis on government). It defines the meanings of the verbs, presents their semantic and government patterns by meaning, and defines their stability, developmental characteristics, and competition with one another. The article concludes with a comparison of the valency characteristics among the verbs of thinking.

Key words: history of Slovenian, development of valency, government, verbs of thinking

0 Uvod

V razpravi je predstavljen razvoj vezljivosti mišljenjskih glagolov *misliti*, *mneti*, *meniti* v zgodovini slovenskega knjižnega jezika (s poudarkom na vezavi). Na podlagi slovenskih slovarskih del je opredeljeno pomenje glagolov mišljenja, s pomočjo korpusa, ki ga sestavljajo besedilnih zgledi iz celotnega knjižnojezikovnega razvoja slovenskega jezika, pa so določene vezljivostne značilnosti glagolov, kot se kažejo skozi zgodovino jezika. Po posameznih pomenih glagolov so vzpostavljeni najprej pomenski, nato vezavnostni vzorci, določena je njihova stabilnost, razvojne značilnosti in medsebojna konkurenčna razmerja. Na koncu razprave so primerjane vezljivostne značilnosti glagolov mišljenja, s čimer se lahko izpostavijo tudi konkurenčna razmerja med glagoli v opredeljenih pomenih.

Namena večstopenjske diahrone vezljivostne analize pomensko sorodnih glagolov sta dva: (1) prikazati večplastnost vezljivostnih zmožnosti mišljenjskih glagolov in razmerij med njimi skozi zgodovino slovenskega jezika; (2) dokazati, da se s spreminjanjem pomena glagolov spreminjata tudi njihova vezljivost in veza-va (za slednje prim. Žele 2003).¹

0.1 Gradivo in korpus

0.1.1 Gradivo raziskave predstavljajo slovenski glagoli **mísliti**, **mnéti**, **méniti** (tudi *meníti*).² Glagoli pomensko spadajo med mišljenjske, kot takšne pa jih lahko opredelimo tudi etimološko (prim. psl. ***mysliti**, ***mněti**, ***měniti**; gl. razdelek 1).

0.1.2 Korpus za vezljivostno analizo slovenskih glagolov mišljenja sestavljajo izpisi celotnih besedilnih zgledov iz slovarskih in neslovarskih del, ki pokrivajo ves knjižnojezikovni razvoj slovenskega jezika (od 10. do 21. stoletja; obsežno gradivo se pojavi šele z nastopom knjižnega obdobja v drugi polovici 16. stoletja).

Za **predknjižno obdobje** je bilo v raziskavi upoštevano gradivo *Brižinskih spomenikov* (10.–11. stoletje; **BS**) in besedil *predknjižnega izročila* (od 14. stoletja do leta 1550; Mikhailov 1998). Za **16. stoletje** so bila pregledana tale dela: P. Trubar (**T**) – *Catechismus in Abecedarium* iz leta 1550 (**TC 1550**, **TA**), *Articuli oli deili te prave, stare vere kersčanske* iz leta 1562 (**TAr**), *Cerkovna ordninga* iz leta 1564 (**TO**) in *Ta celi catechismus, eni psalmi inu tih vegših godii stare inu nove kersčanske peisni* iz leta 1574 (**TC 1574**); S. Krelj (**K**) – *Otrozhia Biblia* iz leta 1566 (**KB**); J. Dalmatin (**D**) – *Biblia* iz leta 1584 (**DB**). Za **17. stoletje** je bil upoštevan *Slovar jezika Janeza Svetokriškega* (2006; **SJJSv**), za **18. stoletje** pa Japljev prevod *Svetega pisma* (1784–1802; **Jap**). Za **19. stoletje** so bili pregledani *Slovar Prešernovega pesniškega jezika* (1977; **Preš.**), Wolfov prevod *Svetega pisma* (1856–1859; **W**) in *Pleteršnikov slovar* (1894–1895; **Plet.**). Za **20. stoletje** sta bila upoštevana *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1970–1991, 1998; **SSKJ**) in *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov* A. Žele (2008; **VSSG**).³

0.2 Metode

0.2.1 Pomenska analiza glagolov mišljenja izhaja iz pomenskih razlag v analiziranih slovarskih virih. Pomenske razlage se je skušalo uravnotežiti s preveritvijo besedilnih zgledov, poskus dopolnitve pa je slonel na urejevalnem, sintagmatskem načelu slovarskega pomena: slovarski pomen izkazuje podredno razmerje pomenskih sestavin s

¹ Razprava je predelano poglavje avtorjeve disertacije *Vezava glagolov umevanja v slovenskih jezikih* (mentorici red. prof. dr. Alenka Šivic-Dular, izr. prof. dr. Andreja Žele), obrnjene februarja 2010 na Oddelku za slavistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

² Iz analize so izključene tvorjenke z omenjenimi glagoli v skladenjski podstavi (po teoriji slovenskega skladenjskega besedotvorja, prim. Vidovič-Muha 1988); raziskava njihovih pomenskih in vezljivostnih sprememb glede na netvorjenke si zasluži ločeno obravnavo (upoštevati bi bilo treba predvsem sestavljenke in tvorjenke s povratnoosebim zaimkom kot prostim morfemom).

³ Izpisani zgledi z izpričanimi vezljivostnimi (pomenskimi in vezavnostnimi) značilnostmi glagolov so bili na podlagi uveljavljenih zapisov (prim. predvsem SPP) oblikovani v pomenske in vezavnostne vzorce, primerne za vezljivostno analizo.

skladenjsko vodilno **uvrščevalno pomensko sestavino (UPS)** in skladenjsko odvisnimi **razločevalnimi pomenskimi sestavinami (RPS)**; Vidovič-Muha 2000: 53).

Na ta način so bili vzpostavljeni tudi t. i. **primerljivi pomeni**, tj. pomeni z enako UPS in čim več prekrivnimi RPS, ki omogočajo primerjavo vezljivostnih možnosti med glagoli.

Sistematizacija slovarskih virov in zgledov, ki temelji na zgodovinskorazvojnem urejevalnem načelu, omogoča opredelitev pomenov z vidika **časovne ustaljenosti** (v katerem obdobju se pomen pojavlja). Podatki o časovni ustaljenosti pomenov so sicer podrejeni njihovi relativni razvrstitvi, ki temelji na kriteriju **pogostnosti**.

0.2.2 Vezljivostna analiza glagolov mišljenja temelji na sodobnih obravnavah glagolske vezljivosti (prim. Karolak 1984, VV 1987, Žele 2001). **Vezljivost** je zmožnost določene besede (t. i. nosilca vezljivosti),⁴ da veže nase napovedljivo število vezljivostnih položajev, je torej napovedljivost/obveznost skladenjskih mest (nasproti **družljivosti**, ki označuje prosta mesta). Obvezna skladenjska mesta, ki so napovedljiva iz **pomenske usmerjenosti** glagola (z udeleženskimi vlogami), so zasedena s t. i. določili v določeni slovnični obliki (strukturnoskladenjska vezljivost; Žele 2001: 13).⁵

Pomenska usmerjenost ali **pomenskoskladenjska vezljivost** je lastnost nosilca vezljivosti, da s svojim pomenom jezikovno odraža določeno zunajjezikovno mikrosituacijo; pomenske entitete, ki ustrezajo predmetnim ali abstraktnim sestavinam zunajjezikovne mikrosituacije, predstavljajo **udeleženci**. Njihovo vsebinsko opredelitev pokrivajo **udeleženske vloge**; v sodobnih vezljivostnih razpravah se pogosto stremi k njihovi tipizaciji (npr. SČ 1998: 38–41; tudi Orešnik 1992).

Na podlagi pomenov in besedilnih zgledov so bile določene tudi pomenskoskladenjske značilnosti glagolov mišljenja v slovenskem jeziku. Osrednjo vlogo med njimi imajo **udeleženci**, ki jih predvideva usmerjenost glagola. Na podlagi glagolskega pomena, pomenskih in skladenjsko-oblikovnih lastnosti udeležencev so se oblikovale njihove **udeleženske vloge**. Kompleksno **pomensko (vezljivostno) razmerje** med udeleženci, ki ga usmerja nosilec vezljivosti (usmerjenosti), ponazarjajo **pomenski (vezljivostni) vzorci**, npr. *nosilec* mišljenja – *vsebina* (brez upoštevanja predvidljivega nosilca, npr. *misliti – kaj*).⁶

Pomenska usmerjenost se izrazno uresničuje v **strukturnoskladenjski vezljivosti**, ki je v raziskavi poimenovana **vezava** (po Dular 1982). Udeleženci pomenske usmerjenosti glagola so skladenjsko ali – bolje – besedilno realizirani kot **določila**⁷ v določeni slovnični obliki (oblikoslovne, oblikoskladenjske kategorije

⁴ Najbolj tipični nosilci vezljivosti so glagoli, pridevniki (označujejo različna stajska lastnostna razmerja), poleg njih pa še izglagolski in izpridevniški samostalniki (Žele 2001: 15).

⁵ Nepolnopomenski glagoli oz. glagoli v pomožniški vlogi kot slovničnofunkcijska jedra povedi lahko v okviru strukturnoskladenjske vezljivosti uvajajo samo neudeležensko povedkovodoločilno vezljivost (Žele 2001: 13).

⁶ Pri opisni predstavitvi pomenskega vzorca levi udeleženec ni upoštevan, in sicer zaradi njegove predvidljivosti.

⁷ Določila so lahko na levi ali desni strani jedra (nosilca vezljivosti). T. i. **levi vezljivosti** pripadajo določila v skladenjski funkciji osebka (v nekaterih vezljivostnih pristopih tudi logičnega osebka), medtem ko ostala določila pripadajo t. i. **desni vezljivosti**.

tipa sklon, nedoločnik, odvisnik itn.). Vezava je vpliv skladenjsko odločilnih slovarskih lastnosti besedne podstave nosilca vezljivosti na izbiro kategorialnih (ne-slovarskih) lastnosti določila (slovnična oblika) oz. predvidljivosti teh lastnosti na podlagi slovarskih lastnosti nosilca vezljivosti (prir. po Dular 1982: 78).

Na osnovi ugotovljenih pomenskih (vezljivostnih) razmerij, udeležencev in besedilnih zgledov so se razkrile strukturnoskladenjske značilnosti slovenskih glagolov mišljenja. Iz besedilnih zgledov so se izpostavila **določila** oz. **določilne možnosti**, vzporednost pomenskega in strukturnega vezljivostnega razmerja v okvirih posameznih pomenov pa je prikazana s pomočjo **vezavnostnih vzorcev**, ki predstavljajo formulaični prikaz vseh določilnih realizacij pomena glagolskega leksema, npr. **Snom – VF – SENT**. V okvirih posameznih pomenov je bil določen časovni lok pojavljanja vzorca, njegova **stabilnost** oz. **nestabilnost**, vzorci pa so bili glede na kriterij stabilnosti primerjani med seboj.⁸

V slovenskem jeziku so bile nato primerjane **vezljivostne značilnosti** po posameznih pomenih; tako je postala jasna razvojna **stabilnost** pomenskih in vezavnostnih vzorcev, hkrati pa so se razkrila konkurenčna razmerja med glagoli samimi (po pomenih in verjetno tudi absolutno).

1 Pomenje glagolov mišljenja v slovenskem jeziku

1.1 Pomenje glagola MISLITI

Sln. **misliti**, *míslim* nedov. izkazuje tele pomene: **(1)** 'misliti, razmišljati', **(2)** 'nameravati' in **(3)** 'misliti, snovati v škodo/korist' (prim. Plet. I: 580; SSKJ: 557).⁹

⁸ Kot **stabilen vzorec** se obravnava gradivsko dobro izkazan vzorec, ki se pojavlja v načeloma daljšem časovnem obdobju (za krajše obdobje mora zadostiti pogoju zelo dobre gradivske izpričanosti). **Nestabilen vzorec** je gradivsko šibko izkazan vzorec, ki se pojavlja v krajšem časovnem obdobju; kot nestabilni se obravnavajo tudi vzorci, ki se pojavljajo v daljših obdobjih, a so izkazani s sporadičnimi, osamljenimi zgledi. – Ob sorazmerno fragmentarnem korpusu je treba računati z neizkazovanjem vezljivostnih možnosti (tj. pomenskih in vezavnostnih vzorcev) v posameznih obdobjih. Tovrstne »vezljivostne praznine« se zapolnijo, če je vezljivostna možnost izkazana v prehodnih in kasnejših obdobjih ali če jo potrjuje sekundarna literatura. V tabelarnih prikazih so zapolnjene »vezljivostne praznine« označene z znakom ■.

⁹ **Etimološki komentar:** sln. **mísel**, gen. *míslī* (15. stoletje) ž., **misliti** (10. stoletje) k psl. **mýslb*, rod. **mýslī* in izsam. **mysliti*, vzporedno **myslěti* (A. Vaillant domneva, da je nedol. osnova na -ě- nadomestila starejšo na -i-; ESSJ 21: 43–44, 45–46); ide. **mūd^hsl(i)-* ali **mūd^htl(i)-* iz ide. baze *meud^h-* 'paziti na, misliti na' (Snoj 2003: 404; ESJS: 508–509).

Pomenski komentar: Plet. in SSKJ navajata tele pomene: **(a)** 'misliti, razmišljati; meniti; nameravati' ('denken, sinnen; denken, meinen; beabsichtigen'; Plet. I: 580); **(b) 1.** *biti dejaven v zavesti*; **2.** *imeti povedano glede na svoje védenje, poznavanje za resnično*; **3.** *imeti pozitiven, negativen odnos do koga/česa*; **4.** *izraža a) namero, namen; b) opravičilo, pojasnilo; izraža možnost uresničitve česa*; **5.** *v zvezi z reči uvaja a) natančnejšo določitev, dopolnitev povedanega; b) povzetek bistvene vsebine povedanega*; **6.** *izraža točno, konkretno določitev povedanega*; **7.** *v medmetni rabi, navadno v zvezi z ali, kaj izraža a) začudenje, nejevoljo; b) podkrepitev trditve* (SSKJ: 557). Pomeni **(b) 1–3** in **5–7**

Pomen (1) je pri glagolu gradivsko izpričan v obdobju od 10. do 21. stoletja, pomen (2) od 16. do 21. stoletja, medtem ko besedilni zgledi izkazujejo pomen (3) le v času od 16. do 19. stoletja.

1.2 Pomenje glagola MNETI

Sln. **mnéti**, *mním* nedov. pomeni (1) 'meniti' (prim. Plet. I: 587). M. Merše (1995: 264–264) opozarja, da je nihanje med *meniti* in *mneti* zaznamovalo Trubarjev jezik, dvojnost pa je bila razrešena v korist *meniti* – verjetno v 16. stoletju, iz katerega so osamljeni gradivski zgledi.¹⁰

1.3 Pomenje glagola MENITI

Sln. **méniti** in *ménim* nedov. izkazuje pomene (1) 'meniti, misliti, imeti za', (2) 'nameravati' in (3) 'reči, dejati' (prim. Plet. I: 566; SSKJ: 540).¹¹

Pomena (1) in (2) sta pri glagolu gradivsko izpričana v obdobju od 16. do 21. stoletja, pomen (3) pa z redkimi besedilnimi zgledi le v 20. stoletju.

2 Vezljivost glagolov mišljenja v slovenskem jeziku

Glagole mišljenja v okviru leve vezljivosti zaznamuje **Snom** z oznako *človeško*, saj izkazujejo pomene, ki so lastni človeški duševnosti in obnašanju.

2.1 Vezljivost glagola MISLITI

2.1.1 Pri pomenu (1) 'misliti, razmišljati' so izpričane tele desne določilne možnosti:

ustrezajo zgornjemu (1), pomen 4 ustreza zgornjemu (2); preureditev pomenov (a) je razvidna. Zgornji pomen (3) ni zabeležen v nobenem izmed slovarjev, izhaja torej iz stanja v besedilih.

¹⁰ **Etimološki komentar:** sln. **mnéti**, *mním* (nedov., 16. stoletje, pri starejših avtorjih) k psl. **мнѣти*, sed. **мнѣнѣ* (nedol. **мнѣнѣти* naj bi imel *-i-* iz sed.); ide. koren **men-* 'misliti, premišljevati' (ESSJ 21: 115; Snoj 2003: 543). – V svojem gradivu glagola po 16. stoletju nisem zasledil (M. Pleteršnik sicer navaja možnost **mni se mi** 'zdi se mi' iz *Ljubljanskega zvona*, ki pa zaradi povratnoosebnega **se** ni upoštevana).

¹¹ **Etimološki komentar:** sln. **meniti**, *ménim* (nedov., 16. stoletje) k psl. **мѣнѣти*, sed. **мѣнѣнѣ*; domneva se izpeljava iz nepotrjenega psl. **мѣнѣ*; ide. **mejno-* (ali **mojno-*) 'mnenje, namen' (Snoj 2003: 392–393; ESJS: 467–468). – **Pomenski komentar:** Plet. in SSKJ navajata pomene: (a) 'meniti, misliti, imeti za' ('meinen, glauben, dafürhalten'; Plet. I: 566); (b) **1.** *knjiž.*, z *odvisnim stavkom imeti povedano glede na svoje védenje, poznavanje za resnično*; **2.** *knjiž.*, z *nedoločnikom imeti namen, nameravati*; **3.** *knjiž.*, *izraža točno, konkretno določitev predmeta*; *misliti*; **4.** *knjiž.*, *v medmetni rabi, v zvezi z ali, kaj izraža začudenje, nejevoljo*; *misliti*; **5.** *knjiž.*, *reči, dejati* (SSKJ: 540). Pomeni (b) **1, 3–4** ustrezajo zgornjemu (1), pomen 3 ustreza zgornjemu (2), pomen 5 pa zgornjemu (3); preureditev pomenov (a) je razvidna.

Desne določilne možnosti sln. misliti v pomenu (1)

	Predknj. obdobje	16. st.	17. st.	18. st.	19. st.	20. st.
Brez določila		☐	☐	☐	☐	☐
Sak		☐	☐	☐	☐	☐
naSak		☐	☐	☐	☐	☐
vSak					☐	
kSdat	☐	☐				
oSlok						☐
poSlok		☐	■	■	☐	☐
INF					☐	
SENT		☐	☐	☐	☐	☐
PG		☐	■	☐	☐	■
Sak* – odSgen				☐	☐	
Sak* – oSlok					☐	☐
naSak – SENT		☐				
odSgen – SENT		☐	■	☐	☐	
oSlok – SENT						☐
ADV		☐	■	☐	☐	■

Legenda:

- gradivsko izkazana določilna možnost
 ■ drugače izkazana oz. domnevana določilna možnost (prim. op. 8)

(A) Pri pomenu (1) je vzpostavljen pomenski vzorec *nosilec mišljenja – vsebina*. Na podlagi gradiva sklepam, da so **stabilni vezavnostni vzorci** tile: **Snom – VF – Sak**, **Snom – VF – naSak** in **Snom – VF – SENT** (domnevam, da je stilistično zaznamovana možnost s **PG** prav tako stabilna); stabilno (od 16. stoletja do danes) pa se je verjetno pojavljal tudi vzorec **Snom – VF – ADV**, s t. i. nadomestnim določilom **ADV** v vlogi *vsebinskega* udeleženca (več o določilu **ADV**, tudi s primeri, v razdelku 2.4.1).

Desno določilo **SENT** pokriva vlogo pravega *vsebinskega* udeleženca propozicijskega tipa, ki najbolje razkriva kompleksno *vsebino* mišljenjske dejavnosti.¹² Nekoliko redkeje je določilo **Sak** v vlogi nepropozicijskega *vsebinskega* udeleženca (diktalnega tipa – *kaj kdo misli*);¹³ na njegovem mestu se večkrat pojavlja zaimenska oblika ali samostalnik kategorialnega, ekstenzivnega pomena (npr. *reč, stvar*), ki nadomešča kompleksnejšo vsebino, tj. **SENT** (prim. Dular 1982: 182). Stabilno je tudi določilo **naSak** z vlogo *razmernega vsebinskega* udeleženca (nanj se mišljenje vsebinsko nanaša), kaže pa na (izhodiščni) pomenski odtенок smerno-

¹² **SENT** ima lahko v glavnem stavku tudi navezovalni element (soodnosni izraz) tipa **naSak**, **Sak**, **vSak** (slednji v Wolfovem prevodu Svetega pisma) ter **ADV** (**tako**).

¹³ **Sak** velja za najbolj tipično vezavno obliko in s svojimi oblikoslovnimi merili tudi za dovolj splošno, da ima lahko status sistemsko nezaznamovanega izraznega sredstva; posledica tega je tudi usmeritev slovenščine v tožilniško (ali t. i. *analitično*) vezljivost (Dular 1982: 162; Žele 2001: 78–79).

sti, namere (Kopečný 1973: 117–118). **PG** se v vlogi vsebinskega udeleženca verjetno pojavlja prek »notranjega« govora (prim. 'misliti si'); ta stilistično zaznamovana besedilna določilna možnost je pretvorljiva v **SENT** (tudi zamenljiva je z njim).

Primeri: Snom – VF – Sak (16. st.: *Sakaj GOSPVD eno rejzh mišli, inu bo tudi fjuril, kar je on govoril supèr te, kateri v 'Babeli prebivajo.* Jer 51,12 DB; 18. st.: *Nesaftópèn prasne rezhy mišli: nešpametèn, inu smóten pak mišli norške rezhy.* Sir 16,23 Jap; 20. st.: *Očeta mislim, ne tebe.* SSKJ). **Snom – VF – na-Sak** (16. st.: *left mišlim na te stare dny, pèrvih lejt.* Ps 77,6 DB; 19. st.: *Ker ne mislijo na smert, in njih nadloge (dolgo) ne terpè.* Ps 72,4 W; 20. st.: *Mislil je na bolečine.* VSSG); **Snom – VF – SENT** (16. st.: *Vy fte poprej sdaunaj po Davidu mišlili, de bi on bil Krajl zhes vas: [...]* 2 Sam 3,17 DB; 17. st.: [...] *na letu nemislilo, de bi se sgreali, spokorili, inu pobulshali [...]* SJJsv (navezovalni **naSak**); 19. st.: [...] *on le v to misli, kako bi podobne podobe napravil[...]* Sir 38,28 W (navezovalni **vSak**); *Takó mislite tudi vi, de ste namreč grehu odmerli, živite pa Bogu v Kristusu Jezusu, Gospodu našim.* Rim 6,11 W (navezovalni **tako**); tudi **brezvezniško**: 16. st.: *De ty ludy mislio inu menio, ta človik bo pravičnin inu izvelyčan za volo suih lastnih dell inu zasluži tu odpusčane tih grehov za volo suiga lastniga zaslužena, [...]* TO (III, 249); **Snom – VF – PG** (16. st.: *Sakaj on je taku mišlil: Lahkaj bi on tudi kej mogèl vmrèti, kakòr njegovi bratje.* 1 Mz 38,11 DB; 19. st.: *In je mislil sam per sebi, rekoč: Kaj bom storil, ker nimam, kamor bi svoje perdelke spravil?* Lk 12,17 W).¹⁴

Kot nestabilni (ali manj stabilni) vezavnostni vzorci se kažejo **Snom – VF – vSak** // **kSdat** // **poSlok**; vzorci so redki in vezani na posamezna obdobja: **vSak** na 19. stoletje, **kSdat** na 10. in 16. stoletje, **poSlok** pa se pojavlja v 16. in 19. stoletju. Zdi se, da je nestabilen tudi vzorec **Snom – VF – oSlok**, potrjen samo v 20. stoletju. Izjemno vezljivostno možnost bi lahko predstavljal tudi **Snom – VF – INF** (19. stoletje).

Desna določila **vSak**, **kSdat** in **poSlok** pokrivajo vlogo razmernege vsebinskega udeleženca in kažejo na specifične izhodiščne pomen; njihova osamljenost in ujemanje s tujejezičnimi predlogami pa opozarjata na morebitno kalkiranost.¹⁵ V tej udeleženski vlogi je, presenetljivo, redko določilo **oSlok**; domnevam, da je pogostejše v kompleksnih vezavnostnih vzorcih, kjer nastopa kot del desne določilne možnosti (več o **oSlok** v razdelku 2.1.1(C)).

¹⁴ V zvezi z določilom **PG** je treba omeniti dva pojava: (a) v besedilih 16. stoletja **PG** v glavnem stavku pogosto spremlja navezovalni prislov **taku** (prim. zgoraj); (b) v Jap in W **PG** pogosto uvaja **deležnik glagola rekanja** (18. st.: *Ony fo pak famy pèr fèbi mišlili rekòzh: De my nifno kruhe vsèli.* Mt 16,7 Jap; 19. st.: *Ko so pa kmetje tega zagledali, so mislili sami per sebi, rekoč: Ta je dedič, umorimo ga, de bo dédišina naša.* Lk 20,14 W)

¹⁵ Določilo **vSak** (s smernostnim pomenom) bi lahko nastalo s kontaminacijo – pod vplivom določilne možnosti pomensko sorodnega glagola, prim. **verjeti v koga**. Ob določilu **kSdat** v DB, prav tako z izhodiščno smernostnim pomenom (Kopečný 1973: 101), se ponuja razlaga s kalkiranostjo – o njej pričata redkost zgeda in ujemanje DB z Lutrovo predlogo (prim. *zu z daj.*); v primeru **kSdat** v BS pa bi lahko šlo za kontaminacijo (prim. stesl. glagole *verovanja, upanja*; SJS II: 87). Določilo **poSlok** kaže na kalkiranost (po nem. *an, nach z daj.*).

Osamljen zgled določila **INF** (19. stoletje, Preš.) v vlogi pravega *vsebinskega* udeleženca je treba razlagati kot različico **SENT**, ki se pojavlja ob pogoju enakosti osebka glavnega in odvisnega stavka (slednji se pretvori v **INF**) in istodobnosti. Vpetost v pesniško besedilo (retorično, stilistično zaznamovano besedilno okolje) opozarja na izrabo posebnih stilističnih vzorcev.

Primeri: Snom – VF – vSak (19. st.: *Na vsih svojih potih misli v njega, in on bo tvoje stopinje vodil.* Prg 3,6 W);¹⁶ **Snom – VF – kSdat** (10. st.: *Da c tomu dini, zinzi, muzlite, ide ne camo ze vcloniti, nu ge pred bosima osima stati i zio prio imeti, iuse gezim bovvedal.* BS II, 83–88; **16. st.:** *Satu nema Predavaz̄ fpet k'fvojm predanimu blagu mišliti:* Ezk 7,13 DB);¹⁷ **Snom – VF – poSlok** (16. st.: *Vy, kir mejnite, de fte delez̄h od hudiga dne, inu vselej le po krivizhnim gos̄podoivanju mišl̄ite, [...]* Am 6,3 DB; **19. st.:** *veliki točaj ne misli po Jožefu več Ravn.*);¹⁸ **Snom – VF – oSlok** (20. st.: *Misl̄ijo o počitnicah v tujini;* Dular 1982: 191); **Snom – VF – INF** (19. st.: *Tako, kdor misli trdo stati, pade [...]* Preš., Prva ljubezen)

(B) V pomenu **(1)** se vzpostavlja tudi pomensko razmerje med *nosilcem mišljenjskega procesa in procesom samim* (izražanje mišljenjske sposobnosti).

Stabilen vezavnostni vzorec je **Snom – VF**, ki ga gradivo potrjuje od 16. stoletja naprej.¹⁹

Primeri: Snom – VF (16. st.: *Raunu kakòr de bi Lonzarjeu yl mišlil, inu bi enu dellu reklu k'fvojm Mojštru: On me nej sturil.* Iz 29,16 DB; **18. st.:** *Jest fim po nozhi v' mojim šerzi mišlil, inu premišlòval, inu sam febe isprashòval.* Ps 76,7 Jap; **20. st.:** *Dolgo ni mogel misliti; Ne morem urejeno, zbrano misliti.* SSKJ).²⁰

¹⁶ Podoben zgled navaja Plet.: *m. v druge reči 'an andere Dinge denken' Burg.* (Plet. I: 580); glede na nem. prevod ustreza vežljivosti *m. na koga, kaj 'an jemanden, etwas denken'.*

¹⁷ Prim. *Darum soll der Verkäufer zu seinem verkauften Gut nicht wieder trachten* (Luter). – Na tem mestu je treba opozoriti na zanimiv zgled določila **kSdat** v BS. Medtem ko je določilo **kSdat** v vlogi *razmernega vsebinskega udeleženca* razmeroma jasno (za stsl. prim. SJS II: 87; za slov. jezike prim. Kopečný 1973: 104–105), je nekoliko bolj problematičen odvisnik ob njem (tj. *ide ne camo ze vcloniti ...*). Obravnava se bodisi kot časovni odvisnik z verjetno prilastkovno vlogo (pribl. *mis̄l̄ite na tisti dan, ko se ne bo kam skriti ...*; Pogačnik 1968: 217; podobno Paternu idr. 2004: 92), R. Kolarič (1968: 51) dopušča *ide* tudi kot krajevni prislov, bodisi kot namerni odvisnik (želja, da bi se izognili neželenemu dejanju, pribl. *mis̄l̄ite na tisti dan, da ne bi kam skrenili ...*; Dogramadžieva 1989: 64). Kljub različnim interpretacijam (ob prevladi prve) pa ima odvisnik vlogo nevezljivega dopolnila – dopolnjuje bodisi vežljivo določilo bodisi celotno stavčno strukturo.

¹⁸ Prim. *Ona mišl̄i po eni Nyvi ...* Prg 31,16 (DB) kaže na precejšnje ujemanje z ... *denkt an einem Acker ...* (Luter). Na drugačno povezavo opozarja Pleteršnikov zgled iz Dalmatinske Biblije (Plet. I: 580): *radi m̄ita jeml̄jo ino misl̄ijo po dareh proti sie haben ein Verlangen nach Geschenken*; Ravnikarjev zgled pa spremlja prevod *der Mundschenk gedenkt Josefs nicht mehr.*

¹⁹ Zgledi predstavljajo sistemsko nerealizacijo določil, ne pa njihovega kontekstualnega izpusta ali absolutne rabe glagola.

²⁰ V zgledih tipa *Ne morem urejeno, zbrano misliti; Učenec je logično mislil* (SSKJ) je **ADV** sporočilno obvezno neudeležensko dopolnilo oz. neudeleženski skladienjskoobvezni modifikator glagola (prim. Žele 2003: 30)

(C) Pomen (1) odpira tudi možnost pomenskega vzorca *nosilec mišljenja – razmerni vsebinski udeleženeec – vsebina* (tudi *misliti – o kom, čem – kaj, kako*); *nosilec mišljenja* pripiše *razmernemu vsebinskemu udeležencu* določeno *vsebino*.

Na podlagi gradiva sklepam, da so **stabilni vezavnostni vzorci** tile: **Snom – VF – odSgen – Sak* // SENT in Snom – VF – oSlok – Sak* // SENT**. V vlogi *vsebine* se pojavljata določili **Sak*** in **SENT** (več o **Sak*** v razdelku 2.4.2), **odSgen** in **oSlok** pa nastopata v vlogi *razmerne vsebinskega udeleženca*.

Prvi vezavnostni možnosti se pojavljata do druge polovice 19. stoletja (stabilnejša je možnost z določilom **SENT**), ko ju zamenjata drugi dve.²¹ Pri *razmernem vsebinskem udeležencu* pride v 19. stoletju torej do zamenjave, in sicer se **odSgen** umakne določilu **oSlok**. Domnevali bi lahko, da je bila omenjena sprememba rezultat sociolingvističnih dejavnikov, tj. vzpostavitve norme, ki kaže na odstranjevanje tujejezičnih oz. neslovanskih prvin iz knj. jezika (za hrv. jezik prim. Hudeček 2003).

Zgodovinskorazvojno je treba določilo **odSgen** kot *razmerni vsebinski predmet* omeniti ob glagolih sporočanja in čutenja (vezljivostno sorodni mišljenjskim), npr. *brati, govoriti, pisati, povedati, zvedeti* itn.; *ustaljeno* je od 16. (T, D) do 19. stoletja (W), **oSlok** ga nadomesti šele v 19. stoletju, možnost **odSgen** pa se ohrani kot pogovorna, npr. *pripovedovati (od kralja Matjaža), misliti* (Orel 1993: 183, 188–189, 199; Dular 1982: 188–189).²² V sodobnem slovenskem jeziku naj bi **oSlok** vezavno izražal samo *razmerni (vsebinski) predmet* ob glagolih tipa *glasovati, premišljevati* itn. (Dular 1982: 191); zgodovinskorazvojno pa je pomenljivo dejstvo, da je I. Orel (1993: 265) v analizi predložnih zvez od 16. do 19. stoletja (na gradivu Mk, 2Mz) zasledila prve primere *vsebinskega oSlok* ob glagolih sporočanja in čutenja (*In Faraon poreče o Izraelovih sinovih* [...] 2Mz 14,3) šele v Lampetovih *Zgodbah svetega pisma* (1895).

Primeri: Snom – VF – odSgen – Sak* (18. st.: *Al sa obóje bódo po saftushénju prejéli, sa tó, ker fo od Bogá hudú mišlili, inu na malíke der-shali, inu sa tó, ker fo krivú perfégali, inu škusi golúfto pravizo sanizhúváli. Mdr 14,30 Jap; 19. st.: *Mislíte dobro od Gospoda, in išíte ga s priprostím sercam;* [...] Mdr 1,1 W); **Snom – VF – odSgen – SENT (16. st.:** *KAdar je pak ta Folk mejnil, inu fo vfi v'fvoim ferci mišlili od Ioannesa, aku bi lahka**

²¹ Čeprav sta se vezavnostni možnosti **Snom – VF – oSlok – Sak* // SENT** pojavili šele v drugi polovici 19. stoletja, ju obravnavam kot stabilni, saj gre za ustaljeno zamenjavo vezavnostnih možnosti z določilom **odSgen**, v času pojavljanja pa sta tudi stabilni.

²² F. Kopečný (1973: 154) opozarja, da je predmetni **otъSgen** 'o' v stč. (*praveno jest ot dvú králi*), v dluz. (*groniš wot cogo; manj gluž.*), v sln. (*govoriti od koga*), v csl. (*rečeno ti budetъ ot vsěchъ, naučeni ot tebe Christ – περί σοῦ*) in v stsbh. (*svaku se noć meni od tebe čudno sni; gdi su sad vitezi, od kih pripivaste*, Dubr. 16. stoletje) verjetno latinizem, ki je bil v prostorih germansko-slovanskega jezikovnega stika podprt z vplivom nemščine (torej ne gre za goli germanizem, kot je domneval J. Gebauer). V nekaterih primerih lahko prihaja tudi do vezavnostnega križanja (kontaminacije) sinonimnih določilnih možnosti: **otъSgen ↔ oSlok → otъSlok**, prim. *glagolach ot tebě* (Lob, hrvcsl.), stč. *prorokováchu ot poslednieho věka lidech*, stsbh. *sami znate, od čem mislíte* (Dubr., 17. stoletje; Kopečný 1973: 154).

*on Cristus bil, [...] Lk 3,15 DB; 19. st.: [...] prosim vas, de pričujoč ne bom permoran, s tisto serčnostjo derzen biti, s katero menijo, de sim derzen proti enim, kateri mislijo od nas, de kakor po mesu delamo. 2 Kor 10,2 W); **Snom – VF – oSlok – Sak*** (19. st.: kako misliš o tej stvari? (Plet. I: 580); 20. st.: Dobro, slabo misli o meni. SSKJ; Večina misli o tem drugače. VSSG); **Snom – VF – oSlok – SENT** (20. st.: Mislim sem o Mariji, da bo šele jutri prišla domov; Dular 1982: 205).*

Kot nestabilen vezavnostni vzorec nastopa **Snom – VF – naSak – SENT**, ki je izpričan z osamljenim zgledom iz 16. stoletja Vezljivostna »vrednost« vzorca pa je negotova; kompleksnejša besedilna zgradba se lahko razloži kot unija dveh vzorcev, tj. **Snom – VF – naSak** in **Snom – VF – SENT**, pri čemer ima določilo **naSak** vlogo navidezno izpostavljenega udeleženca propozicije **SENT** (za določila prim. razdelek 2.1.1(A)).

Primer: Snom – VF – naSak – SENT (*On bo na fvoje lunake mištil: Ali v faj bodo tifti padli, kamer kuli bodo hotéli pojti, inu bodo k' Sydu hitéli, inu h' tej brambi, ker bi shiher bily. Nah 2,5 DB*).

2.1.2 Pri pomenu (2) 'nameravati' so izpričane tele desne določilne možnosti:

Desne določilne možnosti sln. misliti v pomenu (2)

	Predknj. obdobje	16. st.	17. st.	18. st.	19. st.	20. st.
naSak						☐
INF		☐	☐	☐	☐	☐
SENT						☐

Legenda:

gradivsko izkazana določilna možnost

(A) V primeru pomena (2) je vzpostavljen pomenski vzorec *nosilec namere – vsebina*. Na podlagi gradiva sklepam, da je **stabilen vezavnostni vzorec** samo **Snom – VF – INF**, v katerem vlogo *vsebinsko-namernega* udeleženca pokriva tipično določilo **INF**.

Glagol **misлити** v pomenu 'nameravati', ki se približuje pomožniški vlogi (podobno je pri naklonskih, faznih glagolih), zahteva določilo **INF** (ki tu ne predstavlja pretvorbne možnosti **SENT** ob določenih slovničnih pogojih).

Primeri: Snom – VF – INF (16. st.: *Inu jeft fim mištil tebi zhaft iskasati, ali GOSPVD nej pèrpuštil tebi zhaft iskasati. 4 Mz 24,11 DB; 18. st.: Jeft fim mištil sydati hijho, v'kateri bi pozhivala fkrinja saveše Gospódove, inu podnóshje nôg nashiga Bogá: inu fim k'sidánju vse perprávil. 1 Krn 28,2 Jap; 20. st.: Misli kupiti to blago; Mislim je govoriti z njim. VSSG*).

Nestabilna vezavnostna vzorca sta **Snom – VF – naSak** in **Snom – VF – SENT**. V primeru pomena (2) sta obrobna (celo vprašljiva) – z redkimi zgledi sta zabeležena le v 20. stoletju. Možno je, da predstavljata samo stilistično izrabo vezavnostnih možnosti, značilnih za pomen (1), čeprav vsaj določilo **naSak** kaže na izhodiščni pomenski odtенок smernosti, namere.²³

Primeri: Snom – VF – naSak (20. st.: Ali že misliš na odhod, na upokojitev? SSKJ); Snom – VF – SENT (20. st.: Mislil je, da pride. VSSG).

2.1.3 Pri pomenu (3) ‘misliti, snovati v škodo/korist’ je izpričanih pet desnih določilnih možnosti:

Desne določilne možnosti sln. misliti v pomenu (3)

	Predknj. obdobje	16. st.	17. st.	18. st.	19. st.	20. st.
zoperSak		□	■	■	□	
Sak* – Sdat		□	■	□	□	
Sak* – čezSak		□	■	□		
Sak* – zoperSak		□	■	□	□	
Sak* – sSins					□	

Legenda:

- gradivsko izkazana določilna možnost
- drugače izkazana oz. domnevana določilna možnost (prim. op. 8)

(A) V primeru pomena (3), ki ga lahko umestimo v čas od 16. do 19. stoletja, je vzpostavljen pomenski vzorec *nosilec mišljenja – vsebina – prejemnik*, ki odraža vezljivostno razmerje z *vsebino* (običajno *negativno*),²⁴ ki jo *nosilec* misli proti *prejemniku*.

Na podlagi gradiva sklepam, da sta **stabilna vezavnostna vzorca** predvsem **Snom – VF – Sak* – Sdat // zoperSak**; prav tako stabilen, čeprav izkazan v krajšem časovnem obdobju (16.–18. stoletje), je vzorec **Snom – VF – Sak* – čezSak**.

Določilo **Sak*** nastopa v vlogi *vsebinskega* udeleženca (več v 2.4.2), v vlogi *prejemnika* pa se pojavljajo določila **Sdat**, **zoperSak** in **čezSak**. Ob ustaljeni *prejemniški* vlogi določila **Sdat**, ki izhaja iz pomena smernosti (Pogorelec 1968: 146;

²³ J. Dular (1982: 194) uvršča določilo **SENT** v tovrstnih primerih med *ciljne* predmete, ki nastopajo pri glagolih z izrazito hotenjsko sestavino; v tej vlogi pa naj bi bili *vsebinski* oz. natančneje *da-jevski* odvisniki redki.

²⁴ Ni pa nujno (vsaj v primeru vzorca **Snom – VF – Sak* – Sdat**), prim. *dobro m. komu es mit jemandem gut meinen, Levst. (Rok.)* (Plet. I: 580), medtem ko je pomen protivnosti pri določilih **čezSak**, **zoperSak** preveč plastičen, da bi dovoljeval »pozitivno« vsebino. Določilo **Sak*** v vlogi *vsebinskega* udeleženca ima skoraj *predmetno* vlogo (prim. *hudo, dobro* ‘slabe, dobre stvari’).

Večerka 1993: 262),²⁵ pa je treba opozoriti na dodatni protivnostni odtенок in na morebitno kalkiranost določil **zoperSak**, **čezSak** (po nem. vzoru).²⁶

Primeri: Snom – VF – Sak* – Sdat (16. st.: *Kadar je pak David vidil, de je Saul njemu hudu mišlil, je on rekël k'Farju Ablataru: Sesi po Ephod. 1 Sam 23,9 DB; [...] iz serca nemu voiščimo inu mislimo dobru. TC 1555 (I, 409); 19. st.:* *Vernejo naj se, in sram jih bodi, ki mi hudo mislijo. Ps 34,4 W); Snom – VF – Sak* – zoperSak (16. st.:* *[...] de ti hočeš meni odpustiti vse muye grehe inu kar sem danas hudiga subper tuyo volo inu zapuvid mislil, govurill oli sturill. TA (I, 307); 19. st.:* *Nič več ni vriskanja v Moabu; zoper Hesebon hudo mislijo. Jer 48,2 W);²⁷ Snom – VF – Sak* – čezSak 16. st.:* *Vfi, kateri mene sovrashio, vkup shapazheo supâr mene, inu hudu zhes me mišlio. Ps 41,8 DB; 18. st.:* *Kateri zhes mene hudû mišlio, imajo nasaj bejšhati, inu k'framoti poštati. Ps 34,4 Jap).*

K nestabilnim vezavnostnim vzorcem z zadržkom spada Snom – VF – Sak* – sSins, izkazan z osamljenim zgledom iz 19. stoletja. V vlogi *prejemnika* v tem primeru nastopa določilo **sSins**²⁸ (določilo **Sak*** kot *vsebina*), a se zdi tovrstna interpretacija negotova; zgled se lahko razloži tudi z elipso glagola v nedoločniškem polstavku (*misiliti storiti*), kar bi pričalo o pomenu **(2)** in določilo **INF**.²⁹

²⁵ Za sodobni slovenski jezik J. Dular (1982: 200) navaja, da je **Sak – Sdat** »ena najpogostejših kombinacij v dvojni vezavi«, pri čemer **Sak** izraža *vsebinski* (ali *zadeti*) predmet, **Sdat** pa *ciljni* (redkeje *razmerni*) predmet.

²⁶ Etimološko se sln. *zôper* razlaga kot poprisl. samostalnik psl. **sôpъr'ъ* s prvotnim pomenom *'nasprotnik' (Snoj 2003: 859), psl. **čerz(ъ)* 'prek, čez' pa naj bi izhajal iz ide. prislova *(s)*kertsom* 'prek' (Snoj 2003: 86); med pomeni slednjega se omenja tudi protivnostni, prim. stesl. *i ničto že čresъ volju ichъ tvoriti* – vzhsl. *črězъ volju gospodъnju* – sln. *čez čast komu kaj reči* (Kopečný 1973: 51). Protivnostna vloga (predmet nasprotovanja, negotovanja, napadanja) določil je dobro izkazana v zgodovini slovenskega jezika (Orel 1993: 416–417, 426–429; Dular 1982: 188, 198, 201). Določilni možnosti **Sak*** – **zoperSak** // **čezSak** kažeta pri J. Dalmatinu na ujevanje z Lutrovo predlogo, prim. *zoper – wider, čez – über*.

²⁷ Zanimivi so v tem kontekstu zgledi z zapostavljenim predlogom **zoper** in daj., prim. *V tih Dessetih zapuvidah ie ta večna, prava, sveta vola Božya zapopadena, obtu kar se takim zapuvidom zuber misli, govori oli sturi, tu istu ie vselei Bogu zuber inu greh. TO (III, 338); ... inu si čestukrat Bogu inu nega bessedi zuber mislil, govuril inu sturil ... TO (III, 506). Stičnost predloga (prislova) in glagola bi lahko pomenila približevanje glag. sestavljenkam s prislovno-predložno sestavino v vlogi predpone (glagolski kalk po nem. vzorcu) tipa **zoper misliti** (prim. *zoper stati*; Merše 2003: 81–83, 92; Vidovič-Muha 1984).*

²⁸ Osnovni (splošnoslov.) pomen predložne zveze **sz(n)Sins** naj bi bil spremljevalni, npr. sln. *potovati s kom*; z njim sta povezana vsebinski (npr. češ., slk. *hrnec s vodou*, češ. *děvče s modrýma očima*) ter sredstveni pomen (blizu načinovnemu, prim. sln. *konj se brani s krepko ного*; Kopečný 1973: 244–248; Orel 1993: 355–356). Zgodovinskorazvojno bi se lahko **sSins** ob **misiliti** povezal z *razmernim* predmetom (prim. *vše kar je Bug bil sturil s'Moseffom, inu s'fvoim Israel'kim folkom 2Mz 18.1 Jap*), določitev vloge *prejemnika* dejanja pa bi temeljila na sopomenskih določilnih možnostih **Sak* – Sdat** // **čezSak** // **zoperSak**.

²⁹ Prim. zglede elipse iz 20. stoletja (ob pomenu **(2)**): *k njemu sem mislil* SSKJ (557); *V Nemčijo je mislil z letalom* VSSG (207); v tem primeru bi imel **sSins** v polstavku vlogo dopolnila ali *razmerna predmetnega* udeleženca.

Primer: Snom – VF – Sak* – sSins (*Vi ste z menoj hudo mislili; Bog pa je tisto obrnil v dobro, ker me je povikšal, kakor zdaj vidite, de je otel veliko ljudstva.* Gen 50,20 W).

(B) Pomenskemu vzorcu *nosilec mišljenja – vsebina – prejemnik* ob pomenu (3) ustreza **dokaj stabilen** »reduciran« vezavnostni vzorec **Snom – VF – zoperSak**, ki določilno izkazuje *nosilca (Snom)* in *prejemnika (zoperSak)*, negativna *vsebina* mišljenja pa se razume sobesedilno (že iz minimalne besedilne realizacije vzorca).

Primeri: Snom – VF – zoperSak (16. st.: *Potle on špet domou pojde, s' velikim blagom, inu njegovu ferce bo mišlilu supèr to fvento Saveso, ondi bo on nekuliku opravil, inu taku domou, v'fvojo Deshelo fhàl, [...]* Dan 11,27 DB; 19. st.: *Napačna je ta vaša misel, kakor de bi bil zoper lončarja mislil, in delo svojimu delavcu reklo: [...]* Iz 29,16 W).

2.2 Vezljivost glagola MNETI

2.2.1 Sln. **mneti** s pomenom 'meniti' izkazuje med desnimi določilnimi možnostmi **SENT** in **Sak – SENT**. Obe sta izkazani le z zgledom iz 16. stoletja (**nestabilnost**). Ob tem naj še enkrat poudarim, da se glagol pojavlja le v gradivu iz 16. stoletja (pri P. Trubarju), kasneje ga namreč nadomesti konkurenčni **meniti** (prim. razdelek 1.2).

(A) Pri pomenu 'meniti' je vzpostavljen pomenski vzorec *nosilec mišljenja – vsebina*. Pomenskemu razmerju ustreza zgled **vezavnostnega vzorca Snom – VF – SENT**. Določilo **SENT** pokriva vlogo *vsebinskega* udeleženca propozicijskega tipa, tj. kompleksne vsebine mišljenjske dejavnosti.

Primer: Snom – VF – SENT (16. st.: *Vi ne imate mneti, de sem ieft prishal hposhilanu ta myr [...]* Ta prvi deil ... 1557, 28).

(B) Pomen 'meniti' odpira tudi pomenski vzorec *nosilec mišljenja – prizadeto – vsebina*; *nosilec* mišljenja pripiše *vsebinskemu* udeležencu (tip *prizadeto*) določeno *vsebino*, *lastnost* prek *predikativnega* stavčnega člena.

Pomenskemu razmerju ustreza zgled **vezavnostnega vzorca Snom – VF – Sak – SENT**. Določilo **Sak** se v vezljivostni možnosti približuje vlogi *prizadeto*, **SENT** pa *predikativni* vrednosti.³⁰

Primer: Snom – VF – Sak – SENT (16. st.: *Gledaite tedai, koku ui poslushate. Sakai kateri ima timu bode danu, kateri pag nema od tiga bode tudi tu ufetu kar on mni de ima.* Lk 8,18, Ta celi novi ... 1581–1582).

³⁰ Zgled se lahko obravnava tudi kot posebna besedilna realizacija vzorca **Snom – VF – SENT** z izpostavljenim členom iz *vsebinskega* odvisnika, vendar njegova osamljenost onemogoča zanesljivejše sklepanje.

2.3 Vezljivost glagola MENITI

2.3.1 Pri pomenu (1) 'meniti, misliti, imeti za' so izpričane tele desne določilne možnosti:

Desne določilne možnosti sln. meniti v pomenu (1)

	Predknj. obdobje	16. st.	17. st.	18. st.	19. st.	20. st.
Sak		□	□	□	□	□
SENT		□	□	□	□	□
Sak* – odSgen					□	
Sak* – oSlok						□
Sak* – sSins		□				
Sak – SENT		□	■	□	□	
zaSak – SENT						□
odSgen – SENT		□	■	■	□	
oSlok – SENT						□
ADV		□	■	□	□	■

Legenda:

- gradivsko izkazana določilna možnost
- drugače izkazana oz. domnevana določilna možnost (prim. op. 8)

(A) V pomenu (1) se vzpostavlja pomenski vzorec *nosilec mišljenja – vsebina*. Na podlagi gradiva sklepam, da sta med **stabilnimi vezavnostnimi vzorci** pogosta **Snom – VF – Sak** in **Snom – VF – SENT**. Določilo **SENT** nastopa v vlogi *vsebinskega* udeleženca propozicijskega tipa, medtem ko je **Sak** v vlogi nepropozicijskega *vsebinskega* udeleženca redkejše (več o desnih določilih v razdelku 2.1.1(A)).

Domnevam, da se stabilno (od 16. stoletja do danes) pojavlja tudi vzorec **Snom – VF – ADV**, s t. i. nadomestnim določilom **ADV** v vlogi *vsebinskega* udeleženca (na mestu **Sak**, **SENT**; več o določilu **ADV**, tudi s primeri, v razdelku 2.4.1).

Primeri: Snom – VF – Sak (16. st.: *Od kateriga, ty toshniki, kir fo v'prizho ftali, néfo obeniga tiga urfaha naprej pèrnešli, katere sim jest mejnil.* Apd 25,18 DB; **18. st.:** *On je pak mejnil Judesha Ifhkarjóta Šimónoviga:[...] Jn 6,72 Jap; 20. st.:* *Očeta menim, ne tebe; Koga menite?* VSSG); **Snom – VF – SENT (16. st.:** *Mejnifh li, de hozhefh satu Krajl biti, kir s'Cedrom prangašh?* Jer 22,15 DB; **18. st.:** *Mejnifh li, de fe ti pravizhnu jesifh savolo bèrflhána?* Jon 4,9 Jap; **20. st.:** *Menijo, da je bila stavba zgrajena v desetem stoletju.* SSKJ; tudi *brezvezniško:* v gradivu iz **16. stoletja** prim. *IEft mejnim pak, Bug je nas Apoštole, sa te nar manšhe naprej poštavil, kakòr te, kir fo v'fmèrt isdani.* 1 Kor 4,9 DB; *IEft mejnim pak letu: Kateri fskopu feje, ta bo tudi fskopu shèl, [...]* 2 Kor 9,6 DB).

(B) V pomenu (1) se vzpostavlja tudi pomensko razmerje, v katerem *nosilec mišljenja* pripiše *vsebinskemu* udeležencu (tipa *prizadeto*) *vsebino*, *lastnost* prek *predikativnega* stavčnega člena (pomenski vzorec *nosilec mišljenja – prizadeto – vsebina*).

Gradivsko **dokaj stabilen vezavnostni vzorec**, ki ustreza pomenskemu razmerju, je **Snom – VF – Sak – SENT**; izpričan je z redkejšimi zgledi iz 16. stoletja in iz 18.–19. stoletja.

Primeri: Snom – VF – Sak – SENT (16. st.: *Sakaj ony fo v'Méfti shnym bily vidili, Trophima tiga Epheserja, tiga fo ony mejnili, de bi ga bil notèr v'Tempel pèrpelal. Apd 21,29 DB; 19. st.:* [...] *in ude telésa, ki menimo, de so menj častiljivi, njé z obilniši častjo obdajamo; in kteri so nespodobni na nas, se z obilniši spodobnostjo pokrivajo. 1 Kor 12,23 W).*

(C) Pomen (1) odpira tudi možnost pomenskega vzorca *nosilec mišljenja – razmerni vsebinski udeleženeec – vsebina* (tudi *misliti – o kom, čem – kaj, kako*); *nosilec mišljenja* pripiše *razmernemu vsebinskemu udeležencu* določeno vsebino.

Na podlagi gradiva sklepam, da so **stabilni vezavnostni vzorci** tile: **Snom – VF – odSgen – Sak* // SENT in Snom – VF – oSlok – Sak* // SENT**. V vlogi vsebine se pojavljata določili **Sak*** in **SENT** (več o določilu **Sak*** v 2.4.2), **odSgen** in **oSlok** pa nastopata v vlogi *razmernega vsebinskega udeleženca* (prim. tudi 2.1.1(C)).

Pri zadnjem v 19. stoletju nastopi zamenjava določila, in sicer **odSgen** zamenja **oSlok** (**oSlok** se v tej udeleženski vlogi pred drugo polovico 19. stoletja ne pojavlja).³¹

Primeri: Snom – VF – odSgen – Sak* (19. st.: [...] *tega pa nisim menil od kurbirjev tega svetá, ali od lakomnikov, ali od roparjev, ali od malikovavcov; sicer bi mogli iz tega svetá iti. 1 Kor 5,10 W); Snom – VF – odSgen – SENT (16. st.:* *KAdar je pak ta Folk mejnil, inu fo vfi v'fvoim ferci miflili od Ioannefa, aku bi lahkaj on Crifstus bil, [...] Lk 3,15 DB; 19. st.:* *Zakaj ako kdo od sebe méni, de je kaj, ker nič ni, sam sebe zapelje. Gal 6,3 W); Snom – VF – oSlok – Sak* (20. st.:* *Kaj meniš o vsem skupaj? VSSG); Snom – VF – oSlok – SENT (20. st.:* *O tem problemu so menili, da ni dobro rešen. SSKJ).*

Nestabilen vezavnostni vzorec, ki ustreza pomenskemu razmerju, je **Snom – VF – zaSak – SENT** (osamljen zgled iz 20. stoletja).

Določilo **zaSak** zaznamuje izhodiščna ciljnost (Kopečný 1973: 283–284). J. Dular (1982: 188) opozarja, da **zaSak** izraža *vsebinski predmet izjemoma* (*vedeti za skrivni izhod*); med glagoli mišljenjskega (ali sorodnega) pomena, ob katerih se je v zgodovini slovenskega jezika pojavljalo določilo **zaSak**, se lahko navedejo *vprašati, prositi* (ustaljeno), *moliti* (T) (**zaSak** – cilj dejanja), *marati za koga* (T, D), *biti mar za koga/kaj* (Jap, W) (**zaSak** – prejemnik dejanja), *vedeti, skrbeti* (Jap) (**zaSak** – vsebina dejanja; Orel 1993: 340–341, 350).

Primer: Snom – VF – zaSak – SENT (20. st.: *Za ta problem so menili, da ni dobro rešen. SSKJ).*

³¹ **Povzemanlo:** Vezavnostni možnosti (a) **Snom – VF – odSgen – Sak* // SENT** se pojavljata od 16. do 19. stoletja; pri tem se možnost s **SENT** pojavlja v 16. in 19. stoletju (domnevam *stabilno* pojavljanje tudi v 17. in 18. stoletju), **Sak*** pa le v 19. stoletju. Pri **Sak*** bi tudi lahko – upoštevajoč možnost zaimenskega določila – sklepali na *stabilno* pojavljanje v starejših obdobjih. Vezavnostni možnosti (b) **Snom – VF – oSlok – Sak* // SENT** se *stabilno* pojavljata od druge polovice 19. stoletja naprej.

(Č) Pomen (1) kaže tudi na vezljivostno možnost, ko *nosilec* mišljenja vzpostavlja pojasnjevalno pomensko razmerje med *vsebinskim* (**Sak***) in *razmernim* udeležencem (**sSins**); prim. pomenski vzorec *misliti – kaj, kako – s čim*.

Pomenskemu razmerju ustreza **nestabilen vezavnostni vzorec Snom – VF – Sak* – sSins**, ki je gradivsko izpričan z redkimi zgledi iz 16. stoletja.³² Zgodovinskorazvojno se lahko **sSins** ob **meniti** poveže z abstraktnim *sredstvom* dejanja (Orel 1993: 369–370, 372).³³

Primeri: Snom – VF – Sak* – sSins (*Inu vus folk se je okuli k'njemu obèrnil, inu ga vprašhal, kaj bi on s'takovimi beffedami mejnil? DanD 1,47 DB; Na tu ti imaš se vučiti inu veiditi, nekar le samuč de le-ta bolezan od Buga inu ž nega volo ie tebi naložena, temuč ti se tudi imaš vučiti inu veiditi, kai Bug s tako bolezanio meni inu zakai ie on no tebi nalužil. TO (III, 513).*

2.3.2 Pomen (2) 'nameravati' kaže na pomenski vzorec *nosilec namere – vsebina*. Gradivsko **stabilen vezavnostni vzorec**, ki ustreza pomenskemu razmerju, je **Snom – VF – INF** (gradivo ga izkazuje od 16. stoletja do danes). Določilo **INF** je za vlogo *vsebinsko-namernega* udeleženca propozicijskega tipa najbolj tipično.

Primeri: Snom – VF – INF (16. st.: Tu je en nedomišfeln Zhlovik, kateri mejni fvoj fvit škriti. Satu fposnam jeft, de fim jeft preprostu govuril, [...] Job 42,3 DB; 17. st.: [...] kadar meinimo shiveiti, shiveine od nas beishij, inu h'konzu se perblishuje. SJJsv; 20. st.: Nisem te menil prizadeti. VSSG).

2.3.3 V primeru pomena (3) 'reči, dejati', izpričanem samo za 20. stoletje, je vzpostavljeno pomensko razmerje med *nosilec* sporočanja in sporočano *vsebino* (pomenski vzorec *nosilec sporočanja – vsebina*).³⁴

Na podlagi gradiva domnevam, da razmerju ustrezata dva **nestabilna vezavnostna vzorca**, in sicer **Snom – VF – SENT // PG** (z osamljenimi zgledi iz 20. stoletja); določili **SENT** in **PG** sta sicer tipični za vlogo kompleksnega *vsebinskega* udeleženca (tj. *vsebine* sporočanja).

Primeri: Snom – VF – SENT (20. st.: Oče meni, da to ni prav. VSSG); Snom – VF – PG (20. st.: To ni lepo in prav, meni oče; Lahko greste, meni zaničljivo, toda prej plačajte. SSKJ).

³² V primeru vezavnostnega vzorca **Snom (1) – meniti – Sak (2) – sSins (3)** (npr. *S tem menim hišo*) je vzpostavljena zveza z *relacijskim pomeniti*, prim. **Snom (3) – pomeniti – Sak (2)** (npr. *To pomeni hišo*). Z določilno možnostjo **Snom – VF – Sak – sSins** »tekmuje« **Snom – VF – Sak**, v prid katere bi mogoče govorili dve točki: (a) redki zgledi iz 16. stoletja; (b) potencialna opustljivost **sSins** (tj. vloga dopolnila).

³³ I. Orel ne navaja zgledov, podobnih tistim ob **meniti** (določilo **sSins**); slednji se kljub temu lahko opredelijo kot *sredstveni* – gre namreč za predmetnost, s katero se opravlja, uresničuje dejanje (Orel 1993: 379).

³⁴ Po jezikovnem občutku sodim, da je v sodobnem slovenskem jeziku 'reči, dejati' (z določilnimi možnostmi) najbolj obrobjen med pomeni glagola **meniti**.

2.4 Prислоvnno določilo ob glagolih mišljenja v slovenskem jeziku

V raziskavi se med določilnimi možnostmi ob glagolih mišljenja v slovenskem jeziku pojavlja tudi določilo **Sak*** oz. **ADV**, in sicer na položaju *vsebinskega* udeleženca. Večinoma zaimenski (kakovostni, količinski) prislovi v takšnih primerih besedilno nadomeščajo določilo **SENT**, ki sicer najbolj nazorno upodablja kompleksno propozicijsko *vsebino*; **Sak*** oz. **ADV** nastopata torej kot »eine Art stellvertreter Erganzung« (Agel 2000: 261). Tudi v okvirih eške vežljivostne skladnje ima takšen **ADV** posebno vlogo, saj predstavlja t. i. *neeksplicitno vsebino* – jo le naznačuje (splošno, nedoločno ali kolikostno), prim. *Neslibil mu nic; Povedel toho malo* itn. (VV 1987: 161).

Na podlagi gradiva in vežljivostne analize glagolov mišljenja je bilo mogoče vzpostaviti dva tipa določila **Sak*** oz. **ADV**.

2.4.1 »Nadomestno« določilo **ADV** kot samostojna določilna možnost

ADV v vlogi t. i. nadomestnega določila (vezavnostni vzorec **Snom – VF – ADV**) predstavlja neeksplicitno *vsebino*; *vsebinskega* udeleženca zastopajo večinoma zaimenske (predvsem kakovostne) prislovne oblike, ki le besedilno zapolnjujejo določilno mesto, predvideno za kompleksno propozicijsko realizacijo **SENT**.

V zgodovini slovenskega jezika se je vzorec **Snom – VF – ADV** pojavljal ob **misliti** v pomenu (1) ‘misliti, razmišljati’ in **meniti** v pomenu (1) ‘meniti, misliti, imeti za’; gradivo izpričuje stabilne zglede iz 16. stoletja in 18.–19. stoletja (podobni zglede se lahko navedejo tudi za 20.–21. stoletje). V obeh primerih gre za pomenski vzorec *nosilec* mišljenja – *vsebina*.

Primeri: meniti (16. st.: *Isvprafhaj mene Bug, inu fksu moje ferce: Probiraj mene, inu sponaj, koku jeft mejnim*. Ps 139,23 DB; **19. st.:** *On pa ne bo tako menil, in njegovo serce ne bo tako mislilo, ampak zatreti ga bo želel, in končati veliko narodov*. Iz 10,7 W); **misliti** (16. st.: *Aku on lih taku nemejni, inu njegovu sarze taku nemifli, temuzh njegovu sarze ftoji satreti, inu konzhati nikar malu folkou*. Iz 10,7 DB; **18. st.:** *Ampak de bote popolnoma enaku miplili, inu mejnili*. 1 Kor 1,10 Jap; **19. st.:** *In ko je Jezus zdajci v svojim duhu spoznal, de sami per sebi tako mislijo, jim je rekel: [...] Mr 2,8 W).*

2.4.2 »Nadomestno« določilo **Sak*** kot del desne določilne možnosti

ADV se v vlogi t. i. nadomestnega določila lahko pojavlja tudi kot del desnih določilnih možnosti (**Sak***). Določilo **Sak*** *neeksplicitno vsebino* na poseben način nominalizira in se tako približuje vlogi predmetnega določila **Sak**; posledica tega približevanja je prekrivnost z zaimenskimi neprislovnimi prvinami, ki so potencialno zamenljive s kakovostnimi zaimenskimi prislovi, prim. *To mislim o njem* → *Tako mislim o njem* itn.³⁵ »Nadomestno« določilo pomensko variira (tj. je bolj/

³⁵ Oznaka **Sak*** zastopa torej prislovne in sopomenske neprislovne oblike, ki besedilno nadomeščajo kompleksnejše določilo z *vsebinsko* udeleženko vlogo. Pritegnitev neprislovnih oblik v skupino upravičujeta pojavljanje v enakih vežljivostnih kontekstih (vezavnostnih vzorcih) in zamenljivost s prislovnimi določili.

manj povedno, se bolj/manj približuje pravemu določilu itn.) glede na vezavnostni vzorec, leksikalno zapolnitev. V nadaljevanju navajam vezavnostne možnosti (z ilustrativnim zgledom), v katerih se pojavlja prislovni »nadomestni« **Sak***; natančnejši podatki v zvezi z določilnimi možnostmi so v predstavitvah vezljivosti glagolov mišljenja (gl. razdelke 2.1.1(C), 2.1.3(A), 2.3.1(C) in 2.3.1(Č)).

V zgodovini slovenskega jezika se je določilo **Sak*** pojavljalo kot del desnih določilnih možnosti predvsem ob glagolu **misлити** v pomenih (1) 'misлити, razmišljati' (pomenski vzorec *nosilec* mišljenja – *razmerni vsebinski udeleženelec* – *vsebina*; vezavnostna vzorca **Snom** – **VF** – **odSgen** // **oSlok** – **Sak***) in (3) 'misлити, snovati v škodo/korist' (pomenski vzorec *nosilec* mišljenja – *vsebina* – *prejemnik*; vezavnostni vzorci **Snom** – **VF** – **Sak*** – **Sdat** // **zoperSak** // **čezSak** // **sSins**); osamljen zgled (16. stoletje) ob **meniti** v pomenu (1) 'meniti, misлити, imeti za' (pomenski vzorec *nosilec* mišljenja – *vsebina* – *razmerni udeleženelec*, prim. *misлити* – *kaj, kako* – *s čim*; vezavnostni vzorec **Snom** – **VF** – **Sak*** – **sSins**) je negotov.³⁶

Primeri: misлити (1) Snom – **VF** – **odSgen** – **Sak*** (18.–19. stoletje, npr. **19. st.**: *Mislite dobro od Gospoda, in išite ga s priprostim sercam*; [...] Mdr 1,1 W); **Snom** – **VF** – **oSlok** – **Sak*** (19.–20. stoletje, npr. **20. st.**: *Dobro, slabo misli o meni*. SSKJ); **misлити (3) Snom** – **VF** – **Sak*** – **Sdat** (16.–19. stoletje, npr. **16. st.**: *Kadar je pak David vidil, de je Saul njemu hudu miflil, je on rekèl k'Farju Ablataru: Sesi po Ephod. 1 Sam 23,9 DB*); **Snom** – **VF** – **Sak*** – **zoperSak** (16.–19. stoletje, npr. **19. st.**: *Nič več ni vriskanja v Moabu; zoper Hesebon hudo mislijo*. Jer 48,2 W); **Snom** – **VF** – **Sak*** – **čezSak** (16.–18. stoletje, npr. **18. st.**: *Kateri zhes mene hudu miflio, imajo nasaj bejšati, inu k'framoti poštati*. Ps 34,4 Jap); **Snom** – **VF** – **Sak*** – **sSins** (osamljeno, **19. st.**: *Vi ste z menoj hudo mislili; Bog pa je tisto obernal v dobro, ker me je povikšal, kakor zdaj vidite, de je otel veliko ljudstva*. Gen 50,20 W).

Prislovi in prislovne zveze so običajno del neobvezne družljivosti, le del se uvršča v vezljivost: obveznovezljiva prostorska, časovna prislovna določila ob glagolih tipa stanovati (doma), trajati (tri ure) in pomenskoskladenjsko obvezna nevezljiva dopolnila (izpridevniški prislovi), prim. *Lepo je pisala*. Zadnji **ADV** je t. i. lastnostni modifikator (izraža vrednotenje, kolikost, kratnost), ki ni del povedkovodoločilne vezljivosti (tipa *Bilo mu je lepo*), je pa sporočilno obvezno neudeležensko dopolnilo oz. neudeleženski skladenjskoobvezni modifikator glagola (Žele 2003: 30).³⁷

Povedkova lastnostna prislovna dopolnila se lahko opredelijo nivojsko: (1) so obveznodružljiva oz. pomenskoskladenjsko obvezna, sporočilo natančnejše konkretizirajo; (2) z vidika soodvisnosti glagolov in prislovnih dopolnil so najbolj obvezna dopolnila ob glagolih ravnanja, stanja, poteka/procesa (pomenska nadsestav-

³⁶ Prim. **16. st.**: *Oča serce k nom obernal, resničnu ye on s teim meinil, z nai žlahtnišim nas rešil*. TAr (III, 58).

³⁷ A. Žele (2001: 18) navaja med določili tudi okoliščinska, med katere spadajo (d₁) udeležensko obvezna (*živetil doma*), (d₂) udeležensko neobvezna (*živetil sedaj*), (d₃) neudeleženski modifikatorji (*dobro, lepo, brezskrbno živetil*).

na 'odnos'), ki 'vedenje' ali 'razmerje' lastnostno, vrstno, primerjalno opredeljujejo (premikajo se v smeri tipične glagolske kolokacije);³⁸ (3) glagoli so potencialni pomenskoskladenjski pobudniki obveznodružljivih zvez (prim. Žele 2007).

Primeri tipa 2.4.1 (prim. 19. st.: *On pa ne bo tako menil*, [...]) in 2.4.2 (prim. 20. st.: *Dobro misli o meni*.) se oddaljujejo od zgornjih opredelitev povedkovih dopolnil; **ADV** oz. **Sak*** se namreč nahaja na položaju določila, kar je razvidno iz razmerij *meni, da je ravnal pravilno – meni tako; o njem misli dobro – o njem misli dobre stvari, misli ji dobro – misli ji dobre stvari*.

ADV oz. **Sak*** se vlogi določila približuje s položaja lastnostnega prislovnega dopolnila; oddaljevanje od slednjega zaznamuje tole: (1) vloga konkretizatorja sporočila se krepi, na kar vpliva povečana pomenskoskladenjska obveznost; (2) slabi lastnostno opredeljevanje 'vedenja' ali 'razmerja' (večji *vsebinski* pomen), kolokacijsko so zveze stabilne;³⁹ (3) glagoli odpirajo vezljivostna mesta, ki niso zasedena s pričakovanim določilom, temveč se na mestu določila nahaja **ADV**. Glede na skladenjsko obnašanje **ADV** oz. **Sak*** menim, da se pojavljata na položaju določila – kot tip »nadomestnega« določila (prim. Ágel 2000: 261).

3 Primerjava vezljivosti glagolov mišljenja v slovenskem jeziku (s poudarkom na vezavi)

3.1 Pomeni glagolov mišljenja

Slovenski glagoli mišljenja, tj. **misliti**, **mneti**, **meniti**, izkazujejo tele primerljive pomene:

Pomeni glagolov mišljenja

	misliti	mneti	meniti
(a) 'misliti, meniti'	(1)	(1)	(1)
(b) 'nameravati'	(2)		(2)
(c) 'misliti, snovati v škodo/korist'	(3)		
(č) 'reči, dejati'			(3)

³⁸ Med glagoli govorjenja, razumevanja, mišljenja naj izpostavim predvsem **misliti** (lahko, zato, resno, osebno, tako kot on) ter **razumeti** (lahko, mogoče, dobro, težko, prav, napačno) itn. (Žele 2007: 383–384).

³⁹ Zgradbe tipa *misliti dobro o njem, misliti dobro komu* kažejo na nadomestno vlogo **Sak***: slednji izhodiščno nastopa kot lastnostni modifikator verjetno propozicijskega **SENT**, prim. *Mislím o njem, [da je uspešen, da je pošten itn.]* → [to je *dobro*] → *Mislím o njem dobro; Mislím mu [dobre stvari]* → *Mislím mu dobro*. V teh primerih nastopa *dobro* na mestu določila (še bolj razvidno v zgradbah *meniti tako* z zaimenskim prislovom), pri čemer slednjega na poseben način nominalizira (tudi zato oznaka **Sak***). V razmerju *misliti dobro, tekoče, resno* ↔ *misliti dobro, slabo o njem; misliti mu dobro, slabo* postane razviden sinkretizem **ADV**, ki ima lahko vlogo lastnostnega modifikatorja ali določila.

3.2 Stabilnost pomenov glagolov mišljenja in njihove vezavnostne možnosti

3.2.1 Pomen (a) ‘misliti, meniti’

Pomen ‘misliti, meniti’ izkazujejo glagoli **misliti (1)**, **mneti (1)**, **meniti (1)**. Pri **misliti, meniti** je pomen potrjen za obdobje od 16. do 21. stoletja (pri **misliti** tudi v 10. stoletju), pri glagolu **mneti** pa so zgledi samo iz 16. st. (kar velja tudi za sam glagol). Glagol **meniti** izkazuje še podpomen ‘imeti za’ (mogoče tudi **mneti**), kar bi lahko vplivalo na vezljivostne lastnosti.

(A) Vezavnostne možnosti pomena (a) ‘misliti, meniti’

Vezavnostne možnosti pomena (a) ‘misliti, meniti’ s časovno opredelitvijo

	misliti	mneti	meniti
Snom – VF	16.–20. stoletje		
Snom – VF – Sak	16.–20. stoletje		16.–20. stoletje
Snom – VF – naSak	16.–20. stoletje		
Snom – VF – vSak	<i>19. stoletje</i>		
Snom – VF – kSdat	<i>10. stoletje, 16. stoletje</i>		
Snom – VF – oSlok	<i>20. stoletje</i>		
Snom – VF – poSlok	<i>16.–19. stoletje</i>		
Snom – VF – INF	<i>19. stoletje</i>		
Snom – VF – SENT	16.–20. stoletje	<i>16. stoletje</i>	16.–20. stoletje
Snom – VF – PG	16.–20. stoletje		
Snom – VF – Sak* – odSgen	18.–19. stoletje		19. stoletje
Snom – VF – Sak* – oSlok	19.–20. stoletje		20. stoletje
Snom – VF – Sak* – sSins			<i>16. stoletje</i>
Snom – VF – Sak – SENT		<i>16. stoletje</i>	16.–19. stoletje
Snom – VF – naSak – SENT	<i>16. stoletje</i>		
Snom – VF – zaSak – SENT			<i>20. stoletje</i>
Snom – VF – odSgen – SENT	16.–19. stoletje		16.–19. stoletje
Snom – VF – oSlok – SENT	20. stoletje		20. stoletje
Snom – VF – ADV	16.–20. stoletje		16.–20. stoletje

Legenda:

16.–20. stoletje stabilni (ali bolj stabilni) vezavnostni vzorci
19. stoletje nestabilni (ali manj stabilni) vezavnostni vzorci

Med **stabilnimi (ali bolj stabilnimi) vezavnostnimi vzorci** jih sedem izkazuje glagola **misliti** in **meniti**: **Snom – VF – Sak**, **Snom – VF – SENT** in **Snom – VF – ADV** ustrezajo pomenskemu vzorcu *nosilec* mišljenja – *vsebina* (16.–20. stoletje); vzorci **Snom – VF – odSgen // oSlok – Sak*** in **Snom – VF – odSgen // oSlok – SENT** (v shemi sta desni določili zamenjani) pa pomenskemu vzorcu *nosilec* mišljenja – *razmerni vsebinski udeleženec – vsebina*.

Zadnji štirje vzorci si zaslužijo posebno opombo zaradi razmerja med določiloma **odSgen** in **oSlok**. Pri določilu v vlogi *razmernege vsebinskega udeleženca*

v 19. stoletju nastopi zamenjava: **odSgen** zamenja **oSlok** (**oSlok** se v udeleženski vlogi pred drugo polovico 19. stoletja ne pojavlja).

Ostali stabilni vzorci zaznamujejo posamezne glagole: glagol **misлити** zaznamujejo **Snom – VF** (*nosilec* mišljenjskega procesa – *proces*), **Snom – VF – naSak** in **Snom – VF – PG** (*nosilec* mišljenja – *vsebina*); samo glagol **meniti** zaznamuje **Snom – VF – Sak – SENT** (*nosilec* mišljenja – *prizadeto* – *vsebina*). Vsi se pojavljajo v 16.–20. stoletju, le **Snom – VF – Sak – SENT** v 16.–19. stoletju.

Nestabilni (ali manj stabilni) vzorci zaznamujejo posamezne glagole; izjema so tisti, ki so pri drugem glagolu stabilni (kar dodatno potrjuje vezavnostno možnost; gl. shemo).

V pomenu 'misliti, meniti' prevladuje **misлити**, konkurira mu **meniti**, medtem ko ima **mneti** med glagoli marginalno vlogo (samo 16. stoletje). Predvsem glagol **meniti** (tudi **mneti**) izkazuje pomensko možnost 'imeti za', ki se kaže v vezavnostni možnosti **Snom – VF – Sak – SENT**; slednja se pričakovano ne pojavlja pri glagolu **misлити** (pomena 'imeti za' ne izkazuje).

Prevladujoča vezavnostna vzorca sta gotovo **Snom – VF – Sak** in **Snom – VF – SENT**, dobro zastopani pa so tudi vzorci, ki ustrezajo pomenskemu vzorcu *nosilec* mišljenja – *razmerni vsebinski* udeleženec – *vsebina* (konkretnije zgoraj).

3.2.2 Pomen (b) 'nameravati'

Pomen 'nameravati' izkazujeta glagola **misлити** (2) in **meniti** (2). Pri obeh glagolih je pomen potrjen za obdobje od 16. do 21. stoletja.

(A) Vezavnostne možnosti pomena (b) 'nameravati'

Vezavnostne možnosti pomena (b) 'nameravati' s časovno opredelitvijo

	misлити	meniti
Snom – VF – naSak	20. stoletje	
Snom – VF – INF	16.–20. stoletje	16.–20. stoletje
Snom – VF – SENT	20. stoletje	

Legenda:

16.–20. stoletje stabilni (ali bolj stabilni) vezavnostni vzorci

20. stoletje nestabilni (ali manj stabilni) vezavnostni vzorci

Stabilen vezavnostni vzorec je zgolj **Snom – VF – INF**, ki ga izkazujeta oba glagola v obdobju od 16. do 20. stoletja (ustreza pomenskemu vzorcu *nosilec* namere – *vsebina*).

Nestabilna vzorca sta **Snom – VF – naSak** in **Snom – VF – SENT** (20. stoletje) in zaznamujeta samo glagol **misлити** (pomenski vzorec *nosilec* namere – *vsebina*).

V pomenu 'nameravati' prevladuje **misлити**, medtem ko je **meniti** nekoliko redkejši.

Prevladujoč vezavnostni vzorec v pomenu je **Snom – VF – INF**, medtem ko sta **Snom – VF – naSak**, **Snom – VF – SENT** redka; izpričana sta z osamljenima

zgledoma iz 20. stoletja, kažeta pa na nevtraliziran pomen namere. Sklepam, da je INF tipično določilo za izražanje vsebinsko-namernega udeleženca.

3.2.3 Drugi pomeni

Pomen (c) izkazuje glagol **misлити**, pomen (č) pa zgolj **meniti**, zato primerjalna analiza ni mogoča. Za **misлити (c)** 'misлити, snovati v škodo/korist' gl. razdelek 2.1.3, za **meniti (č)** 'reči, dejati' pa razdelek 2.3.3.

4 Sklep

Namena vežljivostne analize mišljenjskih glagolov **misлити**, **mneti** in **meniti** sta bila dva: (1) prikazati večplastnost vežljivostnih zmožnosti glagolov in razmerij med njimi v zgodovini slovenskega jezika; (2) dokazati, da se s spreminjanjem pomena glagolov spreminjata tudi njihova vežljivost in vezava.

Analizirani glagoli mišljenja so se izkazali za leksikalno zapleteno skupino glagolov. Glagola **misлити** in **meniti** sta večpomenska, pri čemer je lahko posamezen pomen (gradivsko) izkazan v celotni zgodovinski dobi jezika (npr. 'misлити, razmišljati' ob **misлити**) ali samo v določenem časovnem intervalu (npr. 'misлити, snovati v škodo/korist' pri **misлити** v 16.–19. stoletju, 'reči, dejati' ob **meniti** v 20. stoletju). Glagoli pomensko niso popolnoma prekrivni – ob skupnih (npr. 'misлити, meniti') izkazujejo tudi specifične pomene (npr. 'misлити, snovati v škodo/korist' ob **misлити**, 'reči, dejati' ob **meniti**). Med njimi se vzpostavljajo konkurenčna razmerja, ki so povzročila celo izgubo glagola **mneti** 'meniti' – v 16. stoletju se je namreč konkurenčno razmerje med **mneti** in **meniti** razrešilo v korist slednjega (prim. Merše 1995).

Potrdila se je domneva, da se s spreminjanjem pomena glagolov spreminjata njihova vežljivost (pomenska usmerjenost) in vezava. Znotraj pomenov se torej oblikujejo specifični pomenski vzorci, ki jim ustreza načeloma več vezavnostnih vzorcev. Tako npr. **misлити** v pomenu 'misлити, snovati v škodo/korist' oblikuje pomenski vzorec *nosilec* mišljenja – *vsebina* – *prejemnik*, ki mu ustrezajo vezavnostni vzorci **Snom – VF – Sak* – Sdat // zoperSak // čezSak**; **meniti** pa v pomenu 'meniti, misлити, imeti za' kaže celo na štiri pomenske vzorce: (1) pomenskemu vzorcu *nosilec* mišljenja – *vsebina* ustrezajo vezavnostni vzorci **Snom – VF – Sak, Snom – VF – SENT** in **Snom – VF – ADV**; (2) pomenskemu vzorcu *nosilec* mišljenja – *prizadeto* – *vsebina* ustrezajo vezavnostni vzorec **Snom – VF – Sak – SENT**; (3) pomenskemu vzorcu *nosilec* mišljenja – *razmerni vsebinski udeleženec* – *vsebina* ustrezajo vezavnostni vzorci **Snom – VF – odSgen – Sak* // SENT, Snom – VF – oSlok – Sak* // SENT** in **Snom – VF – zaSak – SENT**; (4) pomenskemu vzorcu *nosilec* mišljenja – *vsebina* – *razmerni udeleženec* (prim. *misлити – kaj, kako – s čim*) pa vezavnostni vzorec **Snom – VF – Sak* – sSins**.

Vežljivostna analiza je pokazala, da je stabilnost posameznih vežljivostnih (pomenskih in vezavnostnih) razmerij pri glagolih mišljenja različna. Najbolj sta

bilen je pomenski vzorec *nosilec* mišljenja – *vsebina*, ki mu med vezavnostnimi ustreza **Snom – VF – SENT**; določilo **SENT** torej najbolj stabilno zaznamuje kompleksno *vsebino* mišljenjske dejavnosti. Pogosto je tudi nepropozicijsko določilo **Sak**, vendar pa kaže (tudi v časovni perspektivi) na tendenco k pomenski praznitvi (pomensko ekstenzivne prvine na mestu določila; leksikalna zapolnitev predložnosklonskih določil je bogatejša, prim. **naSak**, **oSlok**). Pomen ‘nameravati’ (predvsem ob **misлити**, nekoliko manj ob **meniti**) kaže na pomenski vzorec *nosilec* namere – *vsebina*, ki mu ustreza tipičen in zgodovinsko stabilen vezavnostni vzorec **Snom – VF – INF** (določilo **INF** je torej tipično v vlogi *vsebine* namere).

Kompleksnejši vzorci so manj ustaljeni od zgornjih. Pogostejši so predvsem vezavnostni vzorci **Snom – VF – odSgen // oSlok – Sak*** in **Snom – VF – odSgen // oSlok – SENT**, ki ustrezajo pomenskemu vzorcu *nosilec* mišljenja – *razmerni vsebinski udeleženelec* – *vsebina* (ob **misлити**, **meniti** ‘misliti, meniti’), redkejši pa je **Snom – VF – Sak – SENT** (pomenski vzorec *nosilec* mišljenja – *prizadeto* – *vsebina*) ob **meniti** (16.–19. stoletje).

Znotraj pomenskih razmerij se oblikuje načeloma več vezavnostnih vzorcev, med njimi (predvsem med posameznimi določilnimi možnostmi) pa se lahko vzpostavijo konkurenčna razmerja. Ob npr. **misлити** ‘misliti, razmišljati’ je prevladujoče desno določilo **naSak** (16.–20. stoletje), v posameznih obdobjih pa so mu konkurirala **kSdat** (10. stoletje, 16. stoletje), **poSlok** (16.–19. stoletje), **vSak** (19. stoletje), **oSlok** (20. stoletje). Med nekaterimi določili se lahko znotraj pomenskega razmerja pokažejo izrazitejšje pomenske razlike. Ob **misлити** ‘misliti, snovati v škodo/korist’, ki so mu ustrezali vezavnostni vzorci **Snom – VF – Sak* – Sdat // zoperSak // čezSak**, so se v vlogi *prejemnika* pojavljala določila **Sdat**, **zoperSak** in **čezSak**. Medtem ko **Sdat** kaže na nevtralen *prejemniški* pomen, pa določili **zoperSak**, **čezSak** zaznamuje očitnejši *protivnostni* pomenski odtенок;⁴⁰ pri **zoperSak** in **čezSak** pa je treba opozoriti na morebitno tujejezično motivacijo določil (kalk po nem. vzoru, prim. *zoper – wider*, *čez – über*). Zanimiva je tudi uveljavitev določila **oSlok** v škodo **odSgen** na mestu *razmernega vsebinskega udeleženca*, ki je zaznamovala slovenski knj. jezik v 19. stoletju; sprememba je bila najbrž rezultat vzpostavitve norme, ki kaže na odstranjevanje tujejezičnih oz. neslovanskih prvin iz knj. jezika (za hrv. jezik prim. Hudeček 2003).

Ob glagolih mišljenja je bila izpostavljena tudi vezljivostna vloga prislovnega določila **ADV** (tudi **Sak***) kot »nadomestnega« določila, ki ima večinoma enako vlogo kot pomensko izpraznjeno določilo **Sak**; **ADV** oz. **Sak*** lahko pomensko variira (tj. je bolj ali manj povedno) glede na vezljivostne značilnosti glagola in leksikalno zapolnitev.

⁴⁰ Samo ko se v vlogi *prejemnika* dejanja pojavlja določilo **Sdat**, je *vsebina* dejanja (**Sak***) lahko tudi pozitivna.

Krajšave (oblike določil)

Snom = samostalnik v imenovalniku (**gen** = rodilnik; **dat** = dajalnik; **ak** = tožilnik; **lok** = mestnik; **ins** = orodnik); **odsGen** = predložnosklonska oblika samostalnika s predložnim morfemom **od** in rodilniško obliko samostalnika (prim. **naSak**, **poSlok** itn.); **SENT** = odvisnik; **PG** = premi govor; **INF** = nedoločnik; **ADV** = prislov

Viri

- BS = France Bernik idr. (ur.), *Brižinski spomeniki = Monumenta Frisingensia*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, ³2004.
- DB = Jurij Dalmatin, *BIBLIA, TV IE, VSE SVETV PISMV, STARIGA inu Noviga Teftamenta*, Wittenberg, 1584, v: A. Metelko (ur.), *Biblia Slovenica* (CD-ROM), Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2004.
- Jap = Jurij Japelj idr., *SVETU PISMU STARIGA INU NOVIGA TESTAMENTA*, Ljubljana, 1784–1802, v: A. Metelko (ur.), *Biblia Slovenica* (CD-ROM), Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2004.
- Mikhailov 1998 = Nikolai Mikhailov, *Frühslowenische Sprachdenkmäler: die handschriftliche Periode der slowenischen Sprache (XIV. Jh. bis 1550)*, Amsterdam – Atlanta (GA): Rodopi, 1998.
- KB = Sebastijan Krelj, *Otrozhia Biblia*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987 [¹1566].
- Preš. = Peter Scherber, *Slovar Prešernovega pesniškega jezika*, Maribor: Obzorja, 1977.
- Plet. = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar I–II* (transliterirana izdaja, ur. M. Furlan), Ljubljana: ZRC SAZU, 2006 [¹1894–1895].
- SJJSv = Marko Snoj, *Slovar jezika Janeza Svetokriškega 1–2*, Ljubljana: SAZU, 2006.
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika 1–5*, Ljubljana: SAZU oz. ZRC SAZU (izd.) – DZS (zal.), 1970–1991.
- TA = Primož Trubar, *Abecedarium*, 1550, v: I. Grdina – F. Kranjc-Vrečko (ur.), *Zbrana dela Primoža Trubarja I*, Ljubljana: Rokus, 2002, 281–308.
- TAr = Primož Trubar, *Articuli oli deili te prave, stare vere kersčanske*, 1562, v: I. Grdina – J. Vinkler (ur.), *Zbrana dela Primoža Trubarja III*, Ljubljana: Rokus, 2005, 5–224.
- TC 1550 = Primož Trubar, *Catechismus*, 1550. V: I. Grdina – F. Kranjc-Vrečko (ur.), *Zbrana dela Primoža Trubarja I*, Ljubljana: Rokus, 2002, 19–278.
- TC 1574 = Primož Trubar, *Ta celi catehismus, eni psalmi inu tih vegših godii stare inu nove kersčanske peisni*, 1574, v: I. Grdina – J. Vinkler (ur.), *Zbrana dela Primoža Trubarja IV*, Ljubljana: Rokus, 2006, 271–454.
- TO = Primož Trubar, *Cerkovna ordninga*, 1564, v: I. Grdina – J. Vinkler (ur.), *Zbrana dela Primoža Trubarja III*, Ljubljana: Rokus, 2005, 227–578.
- VSSG = Andreja Žele, *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008 (Slovarji).
- W = Anton A. Wolf (pobudnik), *Sveto pismo stare in nove zaveze*, 1856–1859, v: A. Metelko (ur.), *Biblia Slovenica* (CD-ROM), Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2004.

Literatura

- Ágel 2000 = Vilmos Ágel, *Valenztheorie*, Tübingen: Gunter Narr Verlag, 2000.
- Dogramadžieva 1989 = Ekaterina Dogramadžieva, Съюзните средства във фрайзингските паметници, *Obdobje srednjega veka v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1989 (Obdobja 10), 63–68.
- Dular 1982 = Janez Dular, *Priglagolska vezava v slovenskem knjižnem jeziku (20. stoletja): doktorska disertacija*, Ljubljana, 1982. Tipkopis.
- ESJS = Eva Havlová idr. (ur.), *Etymologický slovník jazyka staroslověnského* 1–13– [izhaja v zvezkih], Praha: Academia, 1989–2006–.
- ESSJ = Oleg N. Trubačev idr. (ur.), *Этимологический словарь славянских языков: праславянский лексический фонд* 1–32–, Москва: Наука, 1974–2005–.
- Hudeček 2003 = Lana Hudeček, Dopune glagolima govorenja, mišljenja i srodnih značenja u hrvatskome književnom jeziku od 17. do polovice 19. stoljeća – strani sintaktički utjecaji, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 29 (2003), 103–129.
- Karolak 1984 = Stanisław Karolak, Składnia wyrażen predykatywnych, *Gramatyka współczesnego języka polskiego: składnia*, ur. Z. Topolińska, Warszawa: PWN, 1984, 11–211.
- Kolarič 1968 = Rudolf Kolarič, Sprachliche Analyse, v: *Freisinger Denkmäler = Brižinski spomeniki = Monumenta Frisingensia*, München: Dr. Dr. Rudolf Trofenik, 1968 (Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen 2), 18–120.
- Kopečný 1973 = František Kopečný, *Etymologický slovník slovanských jazyků* I, Praha: Academia, 1973.
- Merše 1995 = Majda Merše, *Vid in vrstnost glagola v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja*, Ljubljana: SAZU, 1995 (Dela razreda za filološke in literarne vede 44).
- Merše 2003 = Majda Merše, Glagolski kalki v zgodovini slovenskega knjižnega jezika (prevzemanje, raba in primerjava s stanjem v slovanskih jezikih), *Slavistična revija* 51 (2003), posebna številka, 81–103.
- Orel 1993 = Irena Orel-Pogačnik, *Predložni sistem v razvoju slovenskega knjižnega jezika od 16. do 19. stoletja: doktorska disertacija*, Ljubljana, 1993. (Tipkopis.)
- Orešnik 1992 = Janez Orešnik, *Udeleženske vloge v slovenščini*, Ljubljana, SAZU, 1992 (Dela razreda za filološke in literarne vede 37).
- Paternu idr. 2004 = Boris Paternu idr., Prevod v sodobno slovenščino, v: *Brižinski spomeniki = Monumenta Frisingensia*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, ³2004, 83–99.
- Pogačnik 1968 = Jože Pogačnik, Übersetzung ins Slowenische, v: *Freisinger Denkmäler = Brižinski spomeniki = Monumenta Frisingensia*, München: Dr. Dr. Rudolf Trofenik, 1968 (Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen 2), 216–218.

- Pogorelec 1968 = Breda Pogorelec, Razvoj prostega stavka v slovenskem knjižnem jeziku (Vloga dativa v stavku), *Jezik in slovstvo* 13 (1968), št. 5, 145–150.
- SČ 1998 = Miroslav Grepč – Petr Karlík, *Skladba češtiny*, Olomouc: Votobia, 1998.
- SJS = Josef Kurz – Zoe Hauptová (ur.), *Slovník jazyka staroslověnského*, Praha: Academia, 1966–1997.
- Snoj 2003 = Marko Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana: Modrijan, 2003.
- SPP = Nad' a Svozilová idr. (ur.), *Slovesa pro praxi*, Praha: Academia, 1997.
- Večerka 1993 = Radoslav Večerka, *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax II: Die innere Satzstruktur*, Freiburg i. Br.: Weiher, 1993.
- Vidovič-Muha 1984 = Ada Vidovič-Muha, Struktura glagolskih tvorjenk v Trubarjevi *Cerkovni ordningi*, *Slavistična revija* 32 (1984), št. 3, 245–256.
- Vidovič-Muha 1988 = Ada Vidovič-Muha, *Slovensko skladiščno besedotvorje ob primerih zloženek*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete – Partizanska knjiga, 1988.
- Vidovič Muha 2000 = Ada Vidovič Muha, *Slovensko leksikalno pomenoslovje: govorica slovarja*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2000.
- VV 1987 = František Daneš idr., *Větné vzorce v češtině*, Praha, Academia, 1987.
- Žele 2001 = Andreja Žele, *Vezljivost v slovenskem jeziku (s poudarkom na glagolu)*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001 (Linguistica et philologica 4).
- Žele 2003 = Andreja Žele, *Glagolska vezljivost: iz teorije v slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003 (Linguistica et philologica 8).
- Žele 2007 = Andreja Žele, Povedkova lastnostna prislovna dopolnila, *Slavistična revija* 55 (2007), št. 1–2, 369–387.

The valency of three verbs of thinking in the history of standard Slovenian (with an emphasis on government)

Summary

This article presents findings on the valency of the verbs of thinking (*verba sentiendi*) *misliti* 'to think', *mneti* 'to believe', and *meniti* 'to believe' in the history of standard Slovenian. These verbs form a lexically complex group: *misliti* and *meniti* are polysemantic (they have both shared and different meanings), and the competition between *mneti* and *meniti* was resolved in the sixteenth century in favor of the latter.

Changes in the meaning of verbs correspond to changes in their valency and government. Within these meanings, specific semantic patterns are shaped, to which multiple government patterns generally belong. For verbs of thinking, the most stable semantic pattern is *carrier* of thought – *content*, which corresponds to $S_{nom} - VF - SENT$ in government (somewhat less stable is the pattern with a non-propositional semantically extensive right complement S_{acc}); more complex semantic and government patterns are rarer. The meaning 'to intend' (for *misliti*, *meniti*) with the semantic pattern *carrier* of intention – *content* corresponds to the historically typical government pattern $S_{nom} - VF - INF$.

Competitive relationships may arise among government patterns (among right complements). For example, alongside the verb *misliti* ‘to think, consider’ the complement **naS_{acc}** predominates (16th–20th centuries), competing in certain periods with **kS_{dat}** (10th century, 16th century), **poS_{loc}** (16th–19th century), **vs_{acc}** (19th century), and **oS_{loc}** (20th century). Complements can be marked by semantic differences; compare the neutral complement **S_{dat}** and the more explicit adversative **zoperS_{acc}**, **čezS_{acc}** in the role of *recipient* for *misliti* ‘to think, plan to detriment/benefit’. In the nineteenth century, in place of the complement **odS_{gen}**, **oS_{loc}** became established in the role of *relational content* participant, which points to the removal of foreign or non-Slavic elements from the standard language. Some complements point to a possible foreign-language motivation (following a German pattern); compare *zoper* – *wider* ‘against’, *čez* – *über* ‘about’. The analysis also draws attention to the valency role of the adverbial complement **ADV** (also **S_{acc}***) as a “substitute” complement that largely corresponds to the semantically bleached complement **S_{acc}**.